

Innhold

Merethe Roos og Johan Tønnesson

NATURVITENSKAPEN I NORDISKE OFFENTLIGHETER – FRA 1600-TALLET TIL I DAG	11
Opplysning og folkeopplysning.....	15
Opplysning i det 20. århundre.....	26
Fra 1600-tallsgeologi til medisin på 2000-tallet.....	29
Litteratur.....	34

Lise Camilla Ruud, Merethe Roos og Jørn Hurum

GEOLOGIA NORVEGICA. GEOLOGISK KUNNSKAPSFORDMIDLING I NORGE	
PÅ 1600-TALLET	39
Om boken.....	40
Vitenskap, religion og formidling av kunnskap.....	42
Underjordiske prosesser.....	44
Escholt og 1600-tallets jordkunnskap.....	50
Praktiske og nære eksempler.....	52
Aktualitet – Norges nye bergverksindustri.....	55
Gruvenes gespenster.....	56
Kunnskapens sammenfiltringer – natur, historie og teologi.....	57
Teologiske sammenhenger.....	59
Konklusjon.....	62
Litteratur.....	64
Appendix: <i>Transkripsjon av Geologica Norvegica</i>	66

Kjell Lars Berge

UTVIKLINGEN AV EN NATURVITENSKAPELIG SKRIFT- OG TEKSTKULTUR	
I 1700-TALLETS DANMARK-NORGE. JOHAN ERNST GUNNERUS OG	
DET TRONDHJEMSKE SELSKABS SKRIFTER	75
De konstitusjonelle og politiske vilkårene for naturvitenskapelige ytringer i det dansk-norske samfunnet på 1700-tallet.....	79
Gunnerus og 1700-tallets konstituering av en ny vitenskapelig tekstkultur i Trondheim.....	83

INNHOLD

Biskop Gunnerus' naturvitenskapelige publikasjonsliste.....	84
Gunnerus' vitenskapsretorikk – et eksempel fra <i>Det Trondhjemske Selskabs Skrifter</i> ...	90
Naturvitenskapen, offentligheten og makten: Gunnerus' død og slutten på <i>Det Trondhjemske Selskab</i>	97
Litteratur.....	99

Ruth Hemstad

GEOPOLITIKK OG GEOGRAFIBØKER FOR FOLKET. DEN NORSK-SVENSK

UNIONENS BESVÆRLIGE BESKRIVELSER	101
Skandinaviens.....	104
Svensk-skandinavisk geopolitikk.....	106
«Sverige i vidsträckt Begrep eller Skandinaviens».....	116
Norske reaksjoner – en hel amalgamasjons-propaganda?.....	117
Skandinaviske drømmer.....	121
Litteratur.....	124

Alexander Myklebust

SPEKULASJON OG EMPIRI. HENRICH STEFFENS SITT SYN PÅ FORHOLDET MELLOM

VITSKAP OG FILOSOFI VED INNGANGEN TIL DET NITTANDE HUNDREÅRET	127
Om det filosofiske systemet i <i>Indledning</i>	129
Den organiske dannelsesdriften i vitenskap og filosofi.....	134
Om rolla til naturvitenskapen i <i>Indledning</i>	140
Litteratur.....	146

Øivind Larsen og Magne Nylenna

MEDISINEREN FREDERIK HOLST – MER FAGETS ENN FOLKETS LÆRER	147
Frederik Holst.....	151
Medisinske tidsskrifter på 1800-tallet.....	153
<i>Eyr</i> – Holsts profil?.....	156
Frederik Holst og <i>Norsk Magazin for Lægevidenskab</i>	158
Holst som fagets og folkets lærer – eller som en akademisk strateg?.....	160
Litteratur.....	161

Johan Tønnesson

NATURVITENSKAPENS KOMMUNIKATIVE LANDSKAP. TEKSTHISTORISK BLIKK

PÅ DET FJERDE SKANDINAVISKE NATURFORSKERMØTET, CHRISTIANIA 1844	163
Litteraturen, Naturforsker møtet og Krogkleven: tre felles steder.....	165
Modellen.....	167
Modellens midtpunkt.....	168
Seksjonsmøtene.....	171
Fellesmøtene.....	174
De sosiale arrangementene.....	177

Naturvitenskapen i samfunnet	182
Litteratur.....	188

Merethe Roos

NATURVITENSKAP SOM DANNELESEROSJEKT. OM NATURVITENSKAPELIG OPPLÆRING I NORGE PÅ 1850- OG 60-TALLET	191
«Det trænges derfor saameget mere at arbeide paa Udbredelsen af en sand og sund Oplysning.» Folkeopplysningsprosjektet og naturvitenskapen	193
Om naturvitenskapelig opplæring i P.A. Jensens lesebok – og om resepsjonen av den i Almueskoletidende	201
Konkluderende bemerkninger – og utblikk mot Sverige	209
Litteratur.....	210

Henrik Edgren

«ÉN FRÄMLING I DEN SVENSKA FOLKSKOLAN». 1870-TALETS FOLKSKOLEUNDERVISNING I NATURKUNNIGHET	211
Upplysning, medborgarbildung och naturfilosofi.....	213
Läget i den svenska folkskolan på 1860- och 1870-talen.....	216
Allmänt om läromedlen i naturkunnighet under 1800-talets andra hälft.....	217
Läsebok för folkskolan.....	218
Litteratur.....	236

Hans Henrik Hjermitsev

KAMPEN OM FOLKEOPLYSNING OG POPULÆRVIDENSKAB I DANMARK 1850–1920	239
Det danske oplysningslandskab.....	241
Den klassiske dannelse	243
Udvalget for Folkeoplysnings Fremme.....	244
Den rationalistiske oplysning.....	248
Frem.....	253
Den grundtvigske livsoplysning.....	257
Naturvidenskab på folkehøjskolerne	261
Darwin, Brandes og Bibelen.....	263
Folkeuniversitetet.....	266
Konklusion.....	271
Litteratur.....	272

Mona Forsskåhl

NATURVETENSKAP SETT FRÅN FINLAND – FOLKUPPLYSNING I FINLÄNSK PRESS 1770–1910	277
Material och metod.....	278
Det finska pressfältet och dess förutsättningar 1770–1910.....	282
Skandinavien och naturvetenskaplig folkupplysning i finländsk press.....	286

Folkopplysning och naturvetenskaper.....	288
Naturfilosofi och Henrich Steffens.....	289
Folkhögskolan och Grundtvig.....	292
Nordiska naturforskarmöten.....	294
Konklusion.....	301
Literatur.....	305

Mads B. Claudi

FORLIS, FORVIRRING OG FOLKEOPPLYSNING. NATURVITENSKAP OG TEKNOLOGI

I FORTOLKNINGEN AV <i>TITANIC</i>-ULYKKEN.....	307
Polarforskning og partikkelfysikk.....	309
Sirkulasjonen.....	311
Dramatiseringen.....	316
Fortolkningen: fram og tilbake.....	328
Litteratur.....	332

Kerstin Bornholdt

HELSEOPPLYSEREN CARL SCHIØTZ OG ARGUMENTASJONEN

FOR DEN NORMALE OG IDEALE NORDISKE (KVINNE)KROPPEN.....	335
Jentenes prestasjoner i skoleidretten.....	337
Hygienikeren som ekspert for den sunne (befolknings)kroppen og det gode livet.....	343
Den gjennomsnittlige, den normale, og den optimale sunne (kvinne)kroppen.....	353
Litteratur.....	360

Sissel Myklebust

NORSK TRANREKLAME I LYS AV VITAMINREVOLUSJONEN.....

Tran og vitaminer.....	366
Edvard Poulsson: Vitaminforsker, tranforkjemper og reklamekritiker.....	370
Trankampanjen.....	376
Fabritius som nettverksbygger.....	382
Avslutning.....	385
Litteratur.....	386

Siv Frøydis Berg

DER SKOEN TRYKKER. OM *POPULÆRT TIDSSKRIFT FOR SEKSUELL OPPLYSNING*.....

Et dobbelt opplysningsprosjekt.....	391
Et skandinavisk prosjekt.....	392
Utbredelse og mottagelse.....	395
Idelogi og infrastruktur.....	397
Mot Dag.....	398
Opplysning: ideologi og praksis.....	401
Politisering av vitenskapen, vitenskapeliggjøring av politikken.....	404

Ensomhetslasten	407
Livssyn mot livssyn: den nye moral	410
Mottagerens blikk, blikkets rekkevidde	414
Litteratur	416

Olav Hamran

TEKNIKK PÅ MUSEUM. UTSTILLINGSHISTORIER FRA NORSK TEKNISK MUSEUM ..	419
Museet og de to kulturer	420
Nytt museumsbygg, gammel fortelling	422
Ny utstillingsteknikk – tekst og kontekst	427
Et industrimiljø på Kjelsås	429
En lekeplass med mangler	431
Science Center og teknikkhistorie	432
Utstillingsscenografier	435
Litteratur	438

Hilde Bondevik og Eivind Engebretsen

INNFØRING AV «KUNNSKAPSBASERT MEDISIN» I NORSK MEDISINSK DISKURS	441
Jakten på virkningsfull dokumentert behandling	444
Reduksjonistisk kunnskapssyn?	447
Standardisering i norsk medisin	448
Empirisk materiale	450
Metode og analytisk inngang	453
Introduseres redaksjonelt	454
En mer kunnskapsbasert helsepolitikk	458
Kunnskapssyn, teknologi og velferdsstat	461
Kunnskapstyper, implementering og retningslinjer	462
Veletablert som term og kunnskapssyn	464
Litteratur	467

Svein Sjøberg

«O-FAGSSYNDROMET». ET SKOLEFAGS VEKST OG FALL	471
Naturfaget i folkeskolen: veien til o-faget	473
Kritikk av naturfaget	475
Naturfagutredningen 1994-95	479
Naturfaget i grunnskolen 1994: En trist historie	481
Hvem skrev, og hvem godkjente o-fagsbøkene?	483
Naturfaget i o-fagsbøkene	485
Oppsummering: helhetsbildet	503
Etterord: Pendelen svinger	505
Litteratur	506

Etterord

Sverker Sörlin

ANVÄNDNING OCH CIRKULATION. KUNSKAPSHISTORISKA REFLEKTIONER

OM NATURBRUK OCH TEXTKULTUR	509
Användning av kunskap.....	511
Cirkulation.....	516
Historiebruk - naturbruk.....	520
Nordiska traditioner - gemensamma og åtskilda.....	523
Kunskapshistoria - ett möjligt sammanhang.....	527
Litteratur.....	530
 BIDRAGSYTERE	 533